

Z VYPRAVOVÁNÍ I ZE ZÁPÍSEK VÍTA PALLY

Narodil jsem se 16. 1. 1842 v obci Zásada, Železnobrodský okres v Podkrkonoší. Měl jsem dva bratři, Josefa a Františka a dvě sestry Kateřinu a Marii.

Když mi bylo pět let, zavedl mě otec do školy. Škola byla tenkrát jednotřídní a do ní chodila všechna mládež ze Zásady, Zbytku, Loužnice i Bratříkova. Prvním mým vychovatelem byl učitel Boušek.

Téměř všechen čas vyučování zabývalo se náboženstvím. Učili jsme se Starému i Novému zákonu a katechismus jsme měli tak nadřený, že učitel vždy některou stať jedním slovem načal a my jí pak odříkali celou. Na škole byla tabulka s nápisem „Pojď sem synu a slyš mne, a ní páně Tebe učiti budu!“

Řeč naše byla tehdy i ve škole znešvařena cizími výrazy. Násobilce se neříkalo jinak než „almalajnc“, tříďe „klasa“, prázdninám „vagace“, předpisu „fóršrift“, zkouškám „visitace“. V jedenácti letech pak jsem již školu vyšel a byl jsem nucen samostatně se živiti.

V roce 1857 nastala v naší obci Zásada a po celém jejím okolí neúroda a z toho hlad a nemoci. Chudina přehrabovala bramborová pole, jedla šťovík a pupavce (bodlák), aby se nasýtila. V zimě vařilo a peklo se nejvíce z ovesné mouky. Korec žita byl tenkrát za 20 zlatých, což byl peníz na tu dobu závrtný, proto odcházeli mnozí od nás s kolovraty za živobytím až do Uher. Tehdy zabýval se lid náš kromě rolnictví také předením, přízi vyměňoval za potraviny v jediném tehdy u nás krámě Jana Kostlana.

Domácí průmysl tento u nás však brzy zanikl a nahrazen byl továrním. Roku 1858 počal u nás průmysl sklářský.

Sklářství to bylo v začátcích jen nepatrné. První začali zde sklo obráběti lidé ze Zahaje. V Zásadě první začali sklo obráběti můj otec KAREL PALLA, Jachym Hnídek a František Jakoubě. Zpracování stablin (vafík) omezovalo se na takzvané spinkování a na šlejfování. Průmysl ten konal se podomácku a výnos z něj nebyl skvělý.

Když jsem vychodil školu, šel jsem již za prací do svazovské přádelny. Tam pracoval jsem od 5 hodiny ranní do půl deváté hodiny večerní za 20 krejcarů denně. Na stravu a na nocleh odcházel jsem do soukromého domu a platil jsem 3 krejcarů za nocleh a 10 krejcarů za stravu. K jídlu bývalo nejčastěji kyselá a brambory. V továrně jsem byl třičtvrtiny roku, pak jsem pomáhal otcí.

V roce 1860 postavil Josef Riedl v Polubném novou skelnou huť a dával do oběhu nové rozmanité druhy skla. V tomto roce začalo takzvané pletené zboží. Vyskytovali se noví obchodníci, kteří s pleteným zbožím cestovali nejprv po Čechách, později po jiných zemích a konečně se mnozí odvážili i daleko do ciziny. Tito obchodníci brali sebou chlapce jako pomocníky, zvané „junky“. Takovým junkem jsem se najal panu Markovi a r. 1861 jsme vyjeli po vánocích vozem se skelným zbožím naplněným. Sklo broušené, vázy v Kamenickém Šenově u Boru koupené bylo hledaným artiklem za hranicemi. Jeli jsme až k Jaderskému moři, tam přes záliv Jaderský jsme se přeplavili do Itálie. V Itálii jsem byl třikrát. V Benátkách, Miláně, Janově a v mnohých jiných městech. Dvakrát v Německu a jednou v Belgii. Vždy jsem si přivezl slušný obnos peněz z cest, ale doma byl stále nedostatek, proto vždy větší část mých peněz šla na úhradu nedostatku rodičům a sourozencům. Z poslední cesty jsem si přivezl pořádnou zimnici, které jsem se nemohl nijak zbavit.

V roce 1866 vypukla v Rakousku válka s Pruskem. Sousední Němci, zvláště mladší, skrývali se před prusáky s dobyt看em v lesích. Naši čeští lidé neutíkali, ale zadržovali do sklepa šaty, peřiny a co kde bylo cennějšího. Ač válka dlouho netrvala, byly následky její přece v některých rodinách pocíťovány. Nejvíce nedostávalo se chleba, soli a tabáku.

Rok 1867 přinesl lidu našemu něco politické volnosti, uplatněno i právo shromažďovací. V onom roce byly pořádány ve zdejší krajině tábory lidu, takzvané metinky, na nichž byl lid řečníky uvědomován o svých právech.

Všichni mluvčí na těchto táborech počínali si tak odvážně, že jich bylo po pozdějším vyšetřování několik přísně potrestáno. Krutý tento trest způsobil v našem lidu vážný odpor. Když pak ani veřejné protesty nepomáhaly, usnesl se celý zdejší kraj, že odepře platit daně. Teprve v létě zmíněného roku 1869, kdy lidé odpírali platit daně, přitáhli do Zásady vojáci a ubytovali se v domech, po jednom až po čtyřech, dle majetkových poměrů poplatníků a příkazem, že musí býti tak dlouho živeni, až občané zaplatí dluhované daně.

V ten čas jsem se oženil. Obdržel jsem věnem ženiným 800 zlatých a rozhodl jsem se z těchto neutěšených poměrů se vymanit. Čítal jsem Národní listy, v nichž často se psalo o vystěhování našich lidí do Ruska. Švagr Nosek měl pět synů již odrostlých, nechtěl by musiti konat vojenskou službu v Rakousku, proto jsme se rozhodli, že se dříve pojedeme do Ruska podívat.

Zajel jsem si do Tatoblit k učiteli Václavu Peše, který již loňského roku byl na Rusi a na zimu se vrátil opět domů. Peše mi o Volyni mnoho nepověděl, neboť byl někde až v Oděse, ale doporučoval nejdříve jeti se tam podívat, vše obhlédnout a teprve se rozhodnout.

Za krátký čas se našlo dosti zájemců o vystěhování do Ruska. Na jedné schůzi jsme byli zvoleni já, Nosek a Knop by jsme vyjeli na podívanou do Ruska, abychom mohli informovat ostatní jaké by tam byly podmínky pro vystěhování a jaká je tam půda, zdali by tam se dalo lépe žíti než tady ve vlasti a že část cestovného nám bude ostatními hrazena.

V červnu 1869 jsme vyjeli ve třech – PALLA VÍT, NOSEK ADAM a KNOP VÁCLAV do Ruska. Červen jsme si vybrali proto, by jsme mohli viděti úrodu přede žněmi. Vezli jsme sebou rýč a motyku by jsme mohli náležitě prozkoušet půdu. Do Lvova jsme jeli židovským povozem. Jeli jsme hluboko vyježděnými cestami, hlubokými lesy a po třítydenní cestě jsme přijeli do okresního města Dubna. V Dubně jsme se ubytovali u žida, po cestě si odpočali a začali se poptávati po Čěších zde již usazených a též i takových, kteří hledali něco lepšího než měli. Dozvěděli jsme se, že nedaleko je česká ves Lutcharda, kde Češi hospodaří na půdě pronajaté, dále od Dubna že je založena česká ves Hlinsk, a že se koupil Kvasilov. Najali jsme si vozku a jeli jsme se podívat do Hlinska, kde nás informovali o zdejších poměrech krajané a zvlášt pan Svoboda. Bylo nám nabízeno bysme se zakoupili v Hlinsku. Někteří krajané ponechávali nám ze svého pozemku, ale my jsme měli jiný cíl. Chtěli jsme zakoupiti větší majetek, aby se mohla založit nová osada, neboť nás doma bylo mnoho lidí, kteří nás prosili, bysme pamatovali na ně a zakoupili více pozemku též pro ně. V Hlinsku jsme přenocovali a odtud jsme jeli do Ulbárova, kde byli též usazeni Češi. Poloha tam byla kopcovitá, valně se nám osada nelíbila. Tam nám krajané radili, že od nich na západ asi 6 verst (1 versta=1 km) je velká ukrajinská ves a v ní několik velkostatkářů, kteří chtěli prodati půdu. Z Ulbárova jsme jeli lesem na západ, až jsme vyjeli z lesa a tu bylo viděti v dolně ukrajinskou vesnici Hrušvici. Když jsme přijeli do vesnice, zajeli jsme k jednomu Ukrajinci, dali koně do stáje, a že budeme u něho nocovati. Bylo se nám těžko domluviti, ale blízký slovanský jazyk dal možnost mnohá slova pochopiti a ostatní se dopomáhalo rukama. Potom jsme se omyli, neboť neboť jsme byli celí od prachu. Zašli jsme do chaty a dotazovali jsme se zdali mají něco k jídlu. Udělali jsme chybu, že jsme ihned nevysvětlili hospodářovi, za jakým účelem jsme přijeli. Oni si totiž mysleli, že jsme nějací obchodníci. Když jsme je požádali, by nám prodali vejce, tu hospodář vyšel ven a cosí mluvil s chlapcem. Za chvíli stála u stavení celá řada žen v šátkách a taškách plno vajec. Vyšli jsme na nádvoří a počali po svém vysvětlovat ženám, že chceme vajíčka k jídlu, že nejsme obchodníci. Některé ženy se tomu smály, jiné zase brečely. U domu se sebralo mnoho Ukrajinců, kteří si nás zvědavě prohlíželi a my zase je. Konečně jsem vzal od první ženy kabelu s vejci a podal jsem jí rubl, neboť jsem neměl drobné a nevěděl jsem cenu vajec. Myslel jsem že mi přebytné peníze vrátí, ale tato žena se počala klaněti, pokřivovala se a hbitě odešla nečekajíc na kabelu. Ostatní ženy mi nabízely své tašky a šátky s vejci, ale já krčil rameny a ukazoval rukama, že více vajec nekupuji a vzal jsem jen tolik, co potřebuji k jídlu. Švagr Nosek se směje, až se kucká. Ukrajinci cosí mezi sebou mluvili a hleděli na nás. Tu Nosek vytáhl fajfku, nacpal ji tabákem a přitom pozoroval Ukrajince. Sáh rukou do kapsy u kalhot, vytáhl sirky, nadzvedl pravou nohu a

sírkou škrtl o kalhoty a zapálil si fajfku. Ukrajinci hleděli na Noska udiveně a jeden z nich povídá: „Vidíte čertového syna? Sáhne si na zadek a už má oheň“. Všichni se smáli a my s nimi.

Konečně jsme se dorozuměli a ujistili jsme je, že my nejsme vinni nedorozuměním, to že nám hospodář neporozuměl a dal rozhlásit, že jsme přijeli kupovat vejce. Ukrajinci se pomalu rozešli a my jsme si začali připravovat jídlo. S hospodyní jsme se dohodli, že nám přenechá kousek slaniny a sama se nabídla, že nám usmaží vejce na slanině. Hospodář zase stále nás ujišťoval, že bez kořalky vajíčka nebudou chutnat. Proto mu Knop dal rubl, aby něco přinesl. Za chvíli hospodář přinesl velkou opletanou lahev plnou kořalky. Totiž on přinesl za celý rubl tři oka kořalky. Z toho jsme měli ponaučení, že celý rubl těm dobrým lidem do rukou více nemůžeme dát, neboť by nám peníze nestačily na zpáteční cestu. Knop povídal: „Hoši, co s tou kořalkou?“ Nosek na to: „Víte co uděláme? Ti lidé tak divně na nás hledí. Proto myslím, ať jich sem hospodář několik pozve a oni to vypijou a uděláme si u nich dobré oko“. Vysvětlili jsme hospodáři, aby pozval několik starších a pořádnějších sousedů, že by jsme je chtěli pohostit. Hospodář nám to schválil a byl velmi potěšen naším nápadem. Za chvíli se počali hosté scházeti. Bradatí starcové v plátěných oblecích, místo knoflíků měli malé dřívka, které proplétali přes petličky, v půli byli opásáni červenými šálami. Někteří měli fajfky z pálené hlíny s ohnutými cibuchy zvané žebra. Někteří měli na hlavách prosté slaměné klobouky, jiní čtverhranné soukenné čepice bez štítku (prý označuje spolu s knoflíky plátěnými – čtyři na rohu a pátý uprostřed – čtyři okresy a pátou gubernii). Někteří měli na sobě soukenné pláště dlouhé, v pasu s faldama a okraje obšité červenými šňůrami.

Každý vcházející smekl, třikrát se pokřížoval před obrazy svatých, potom se uklonil nám a přál dobrého dne. S pozorností jsme sledovali jejich chování. Poprosil jsem hospodáře, aby je pobídl usednouti ke stolu. Po dlouhém zdráhání uposlechli, ale my jsme museli usednouti do rohu za stůl pod obrazy svatých na počestné místo, takže i ten čertův syn Nosek seděl pod obrazy svatých. Knop a Nosek se ihned pokoušeli zavést rozmluvu na zdejší hospodářské poměry. Já jsem zatím pozoroval okolí. Hospodyně u pece na jakési veliké pánvi pekla slaninu, vedle na lavici stála velká hliněná mísa plná vajec. Na půl světnice se rozkládala prkenná palanda (společná postel). Okolo ostatních stěn hrubé lavice, okna malinké čtvrtabulkové, na nich nějaké květiny, na stěně v rohu kde stál stůl, na obě strany mnoho obrazů s vyobrazením svatých. V rohu u dveří stála bečka s pitnou vodou, vedle dřevěné vědro, u pece dřevěná lopata, hřeblo, koště a železná vidlice na vytahování hrnku z pece. Pár hrubě tesaných stolic a velký kufr. Čtvrtinu místnosti zaujímal velká chlebová pec. Hospodář zatím postavil na stůl lahev kořalky a kalich z hrubého skla. Nosek nabídl, aby první vypil hospodář, ale ten to odmítl a postavil lahev přede mne, abych já první vypil. Nalil jsem si tedy do kalichu, povstal a pronesl přípitek: „Drazí bratři Slované! Přijeli jsme k vám se na vás podívat a s vámi se seznámit a bude-li to možné, zde u vás se též usídlit. Prosíme vás, abyste nás mezi sebe přijali jako své bratry. Ujišťuji vás, že toho nebudete želet, neboť jak pozorují můžeme vám v mnohém prospěti a mnohému se můžete od nás naučiti, a proto připíjím vám na naše budoucí přátelství“.

Pak jsem předal láhev Noskovi, ten vypil, zajíkl se a řekl: „Hergot, ta je silná“. Knop jen lízl a kalich postavil na stůl, ale se špatnou se ukázal. Jeden stařec mu řekl: „ce ne govno (to není hovno) = to je nepěkné, kdo nepije do dna, ten nemyslí dobře“. Knop musel dopít. Potom pili Ukrajinci, přičemž každý před vypitím se pokřížoval a po vypití podivně pokrivil ústa a zamával rukama. Potom nastala veselá nálada a přátelství se potvrzovalo přátelskými polibky.

Většina hostů Ukrajinců nás zrazovala, abychom se tu usídlili, tvrdíc že je tu život těžký, půda málo rodí, že odtud utečou, anebo zde zahynou, že jim dobytek vlci sežerou a podobně. Když hosté začali zpívat a my odřekli více pití, rozešli se se slibem, že nás druhý den doprovodí na panský dvůr a v mnohém nám poradí.

Druhý den jsme se s doprovodem několika Ukrajinců vypravili na panský dvůr. Hrušvice byla dosti velká, ale zevnějšek chalup na pohled prozrazoval že tu lidé žijí velmi chudě. Chalupy stavěné ze srubu kulatiny, střechy kryté slámou, stodoly a chlévy stěny pletené z ořešinových prutů. Náves a cesty blátivé v nejhorším

stavu. Asi kilometr od vesnice byly z obou stran zahrady, v nichž stály stodoly, ploty složené z pařezů, křivých klád a slámy v nichž se drželo mnoho hadů a jiné havěti.

Když jsme přišli na panský dvůr, tak jsme se dali ohlásit. Za chvíli jsme byli přijati. Pan Lipsky byl právě přítomen, přijal nás velmi vlídně a vyjádřil souhlas prodat našim Čechům 500 morků (1 ha = asi 2 morky). Nařídil svému správci, aby nám ukázal tento díl pozemku a jestli budem souhlasny zakoupiti po 18 rublech mork, ať přijdeme po prohlídce zase do dvora. Správce nás vedl na malý dvůr za Lipníkem značně výše ležící než obce. Již cestou nás Ukrajinci upozornili, že tam je voda velmi hluboko, až přes 20 sáhů (1 sáh = 2 m). po prohlídce jsme oznámili, že tento pozemek nemůžem zakoupit, neboť bychom potřebovali mnoho peněz na zřízení studní, takže jim to vůbec nevyhovuje. Velkostatkář Lipsky aby prodal, rozhodl se nám prodat dvůr níže položený u křižovatky, půl kilometru od vesnice na jižní straně, kde voda byla 3 – 6 sáhů hluboko. To nám již vyhovovalo, a proto jsme se domluvili na ceně. Dali jsme závdavkem 100 rublů a do půl roku že přijedem s ostatními zájemci. Kupujícím připadla panská stodola a staré obytné stavení, aby alespoň první čas mohli se hromadně ubytovati. Třetí den jsme se dali na zpáteční cestu do Rakouska.

Po návratu domů sezvali jsme schůzi zájemců a na ní informovali o svém dojmu v Rusku a pravdivě řekli, že první léta na nových místech budou těžká, plná odříkání, ale kdo vydrží, může si vydobýti slušného živobytí. Mnozí se obávali toho těžkého začátku, a proto ustoupili, řekli že nikam nepojedou. Nastal měsíc prosinec 1870 a s ním přišla zima se sněhem. Po večerech se scházeli zájemci a usuzovali společně jak pojedou, kdy pojedou, a ti co se rozhodli pro vystěhování, hledali kupce na svá políčka a chalupy. Konečně bylo rozhodnuto, že se pojedou brzy na jaře, aby si mohli včas zaseti. Pojede se s povozy, budou se spřahati a bude se brát jen to nejdůležitější, aby bylo méně nákladu.

Tak se připravovali celou zimu na cestu. Ke konci února 1871 již povozy s nákladem byly připraveny, na vozech natáhnuté plachty, aby v nečase byly ochráněny.

Ze Zásady jeli VÍT PALLA, ADAM NOSEK, VÁCLAV KNOP, JOSEF PALLA, z obce Spalov PĚNÍČKA, JOSEF KNOP, J. MATĚCHA, z obce Bratříkova J. KOČINA, V. BAKAL, z obce Loužnice HNÍZDIL, CHLOUPEK, z Račic ZEMANOVÉ.

Dne 25.2.1871 po rozloučení s příbuznými a známými s ubrečenýma očima jsme vyjeli z rodného kraje na dalekou cestu do ciziny. Cestou se k nám přidali MALÝ, HAMÁČEK, SKOREPA, ČERNÝ a jiní.

Ženské často brečely, kam je to vezou. Snad prý do té sibérie.

P. S. Tyto zápisky mého pradědečka byly objeveny v roce 1991 na půdě domku v Podolí u Mohelnice, kde strávil podzim svého života jeden ze čtyř synů mého pradědečka, Jáchym Palla, nar. 1882, po příjezdu do Československa v r. 1947.

Žel, že další zápisky z cesty a těžkých začátků na Volyni, jakož i okolnosti, za kterých se pradědeček Vít dostal do Ostrohu (v ruštině Ostrog), když jeho původní záměr usídlit se v Hrušvici se neuskutečnil, se nedochovaly.

Pradědečkovy sestry, Kateřina, později provdaná Hnídková, Marie, po provdání Nosková.

Vít Palla, (nar. 10.9. 1932)